

Sebestyén Mihály

MAROSVÁSÁRHELY KÖZEGÉSZSÉGÜGYE
A 20. SZÁZAD ELEJÉN

Ha Marosvásárhely 20. század eleji egészségügyi ellátottságát – orvosainak, gyógyszerterárainak, kórházainak és egyéb egészségvédelmi intézményeinek számát – például a Kolozsvárával, a Nagyszebenével, illetve a Brassóéval hasonlítanánk össze, a város aligha foglalna el előkelő helyet a sorban. Kolozsvárott a tárgyalt időszakban már több mint negyedszázada magas szintű klinikai hálózat működött, az orvosok száma pedig messze meghaladta a marosvásárhelyiekét, ráadásul a legjobb orvosokat elcsábította, felszippantotta az egyetemi klinikák sokasága. A két százsz kultúrájú városban a gyógyítás szintén nagy hagyományokra tekint vissza, az első gyógyszerterárok is ott alakultak: ennek köszönhetően az utóbbiakban valóságos gyógyszerész- és orvosdinasztiák uralták az egészségügyet. Ahhoz azonban, hogy a marosvásárhelyi egészségügy helyzetét alaposabban megismerhesük, érdemes megvizsgálunk a kérdés tágabb kontextusát is.

Az 1914-es statisztikai adatok szerint Magyarországon – Fiuméval és Horvát-Szlavóniával együtt – 461 kórház működött, melyből Magyarország területére 425 esett. Ez 43 819 kórházi ágyat jelentett. Emellett sorra alakultak a megelőzést és a védelmet nyújtó szervezetek is, segítve például az alkoholizmus és a tbc elleni küzdelmet. Ezek közül a legjelentősebb kétségtelenül a szervezett anya- és csecsemővédelem volt az 1906-ban alakult *Országos Gyermekvédő Ligával*, majd az 1915-ben alapított *Országos Stefánia Szövetséggel*. Az újabb és újabb feladatokkal arányosan az egészségügyi személyzet száma is növekedésnek indult (a statisztikák az okleveles orvosok, bábák és gyógyszerészek mellett a sebészi tanfolyamot végzett ún. kirurgusokat is ebbe a csoportba sorolták). Ez a tendencia az orvosok számának fokozatos növekedésében is megmutatkozott: 1895-ben 4424 orvos tevékenykedett Magyarország területén, 1913-ban pedig már 5758 orvosról tudunk. Ez azt jelentette, hogy míg az előbbi évben 100 ezer lakosra

Sebestyén Mihály: Marosvásárhely közegészségügye... 145

27,9 orvos jutott, az utóbbiban ez az arány már 30,9 százalékra emelkedett.¹

Marosvásárhelyen 1903-ban két kórház működött mintegy 190 ágygal; a városnak 14 orvosa, 2 halottkéme, 21 bábája és 4 gyógyszer-tára volt. 1910-ben állami kórház, állami gyerekmenhely, a tüdőbeteg-gondozó intézet, két katonai kórház, négy gyógyszertár, illetve a kerületi munkás betegsegélyező és balesetbiztosító pénztár szolgálta a közegészségügyet. Noha a felsorolt egészségügyi intézményeket nem a város működtette, a tanács rendszeresen támogatta ezeket.² Figyelembe véve az egészségügyben végbement fejlődést és szakosodást, 1914–15-re az orvosok száma körülbelül 25 fő lehetett. Amennyiben ez az adat helyes, a közel 26 ezer lakosú városban 1000 lakosra mindössze egy orvos jutott, Marosvásárhely tehát orvosainak számát illetően messze elmaradt az országos átlagtól.

Városunk megyeszékhely, és ekkoriban a székely főváros címmel is büszkélkedhetett. Kétségtelen, hogy a vizsgált korban a székelyföldi városok között itt volt a legtöbb orvos, kórházi és magánpraxist űző fogorvos, helyben lakó doktor és vándordoktor, akik időről időre felkeresték a betegeiket. Korábban említés történt arról is, hogy gyógyszertárból négy is működött Marosvásárhelyen. Ezek mindegyike a város központjában helyezkedett el, a külvárosokból és a közeli falvakból tehát a betegeknek vagy más gyógyszerigénylőknek be kell jönniük a főterre és a főter közeli utcákba (Kossuth utca, Szentgyörgy tér), hogy a felírt patikaszerket megvásárolhassák.

A marosvásárhelyi egészségügy kapcsán külön említést érdemel a tisztiorvosi hivatal. Ennek hatáskörét az 1876/XIV. törvényben szabályozták. Ez *A közegészségügy rendezéséről* címen jelent meg, és leszögezte, hogy a „közegészségügy vezetése az államigazgatás körébe tartozik”. Tisztázta továbbá, hogy „ami a közegészség fenntartására, javítására és megromlottnak helyreállítására szolgál, hatósági felügyelet és intézkedés; a közegészség elleni kihágások pedig rendőri bírászkodás tárgyát képezik”. A jogszabályban az is rögzítésre került, hogy a hatósági

---

1 Szabó Katalin: Egészségügy a trianoni Magyarországon. *Orvostörténeti Közlemények*, 226–229. Vol. LX. (2014) No. 1–4. 183–200. p.

2 Pál-Antal Sándor: Dr. Bernády György és Marosvásárhely urbanizációja. *Népűjság*, 2016. 03. 31. (<https://www.e-nepujasg.ro/articles/dr-bernady-gyorgy-es-marosvasarhely-urbanizacioja-8>) (Letöltve: 2022. 01. 17.)

feladatoknak a folyamatos ellenőrzés is részét képezi. A tisztiorvosoknak törekedniük kellett „a levegő, a talaj, az ivóvíz, az élelmiszerek, a lakások, az iparműhelyek, az iskolák, az árvaházak, a kórházak, a tébolydák és a börtönök közegészségügyi követelményeinek megállapítására és ellenőrzésére, az orvosi, gyógyszerészi, szülésznői és halottkémi szolgálat előírásának betartatására, a gyógyfürdők és ásványvizek előállításának felügyeletére, a hajók és vasutak közegészségügyi helyzetének ellenőrzésére, a kuruzslás megakadályozására. Végül a törvény értelmében a Belügyminisztériumban közegészségi osztály alakult, amelyet előbb miniszteri tanácsosi, később államtitkári rangban az országos tisztifőorvos vezetett.”³ Marosvásárhelyen a tisztiorvosi hivatalt 1878-ben szervezték meg, előbb megyei, majd városi szinten.

A városban uralkodó egészségügyi állapotokat összegző rovat, amit a főorvosi jelentések alapján állítottak össze, a városi tanács és a polgármesteri jelentések állandó, kötelező rovata volt. Egy-egy ilyen jelentés számos információt tartalmazott: számba vette a népmozgalmi adatokat (születés, halálozás, házasságkötés, válás), a népesség fogyását és/vagy növekedését, a járványos betegségeket, a kórház(ak) állapotát, a betegellátást és betegforgalmat, illetve a járványok, árvizek, földrengések és egyéb katasztrófák esetére meghozott egészségvédelmi intézkedéseket. Ugyancsak az ilyen jelentések által lehetett kérni a kormányzat, a hadsereg, az orvosi egyetem szakértőinek közbenjárását, de ezekbe vezették be a bemutatott orvosi diplomák tudomásul vételét, ha új orvos került a kórházba, vagy nyitott rendelőt Vásárhelyen, és a távozó orvosok helyettesítésére vonatkozó információkat is. Amint e jelentésekből kiderül, az említettek mellett a város orvosokat hívott meg, léptetett elő, felügyelte a kórházak gazdálkodását, illetve megvizsgálta, hogy mennyiben felelnek meg a lakosság igényeinek. Ugyanígy tudomásul vette, számon tartotta a bábaasszonyokat, engedélyezte működésüket, fellépett az angyalcsinálók ellen, ellenőrizte/tiltotta/kitoloncolta a prostituáltakat, és intézkedéseket hozott a nemi betegségek vagy a veszettség terjesztőivel szemben. Ez utóbbiakat rendszerint a Kolozsvárott működő Pasteur intézetbe küldték.

---

3 Vajna Tamás: Idén lenne 250 éves a magyarországi tisztiorvosi szolgálat, ha nem darálják be 5 évvel ezelőtt. *Qubit*, 2020. 04. 01. (<https://qubit.hu/2020/04/01/iden-lenne-250-eves-a-magyarorszag-i-tisztiorvosi-szolgalat-ha-nem-daraljak-be-5-evvel-ezelott/>) (Letöltve: 2022. 01. 17.)

Bernády György korában a városban lelencház – kevésbé negatív felhangú kifejezéssel élve: gyermekmenhely – létesült, ahol állandó orvosi felügyelet mellett gondoskodtak az árva/félarva/elhagyott gyermekek neveléséről. A gondoskodás az iskoláztatást, illetve a családokhoz való kihelyezést is magába foglalta; a gondozottak a lelencházból kikerülve munkások, alkalmazottak, háztartási alkalmazottak, cselédek, inasok lettek. Az intézmény vezetése, felvirágoztatása dr. Takács Manó nevéhez fűződik. A felépült menhely az István király utcában, három épületben kapott helyet (ma a pulmonológiai klinika működik a helyén).

A Vöröskereszt Egylet a helyi arisztokrácia egy-egy vállalkozókedvű „nagyasszonyának” az irányítása alatt tevékenykedett, és bár legfőbb céljának egy tüdőszanatórium felállítását tekintette, közbelső megoldásként tbc-dispensaire-t, ambulanciát (azaz járóbetegrendelést) hozott létre, orvosokat fizetett, szorgalmazta az ingyenes rendelést, és bekapcsolódott az országos mozgalomba is. Tagjai kampányoltak, jótékonyági esteket és más hasonló célú rendezvényeket szerveztek, így próbálva pénzt szerezni az általuk létrehozott intézmények működtetéséhez. Ugyancsak ebben az időszakban alakult meg a Betegsegélyző vagy Munkásbiztosítási Pénztár is, amely később, majd a két világháború közötti időszakban vált fontos, tökeerős intézménnyé.

A városban hosszú, évszázados hagyománya volt az idősgondozásnak is. Az aggmenházat – korábban ispotály volt a neve – részben a város alapította, részben pedig magánemberek és az iparosok szervezeti tartották fenn. Ebben az esetben is nagyon fontos szerepet játszott a jótékonykodás és az adományozás, ez teremtette meg ugyanis a működés és fenntartás anyagi alapját. Természetesen emellett a városháza (városi tanács) és az állam is nyújtott anyagi támogatást az intézménynek. Az árvaházak többnyire felekezeti alapon szerveződtek. A legrégebbi közülük a Klotild székely leányok árvaháza volt, de valamennyi a városi és megyei árvaszékek felügyelete alá tartozott, mely intézmények elsősorban az árvák vagyonának védelmére születtek meg, még a 19. században. Ezek gondoskodtak a lányok kiházásításáról, hozományáról, elhelyezéséről.

A szociális gondoskodás egyik sarkalatos pontját a téli időszakra eső intézkedések jelentették, amikor a fűtés és meleg étel biztosítása a város közügyévé vált. A magánosok, nagyvállalkozók, gyárosok a gazdag polgárság és a felekezetek bevonásával decembertől áprilisig

rendszerint népkonyhát létesítettek és tartottak fenn. E konyhának akár néhány ezer „kliense” is lehetett. Ugyanakkor tűzifát is juttatnak a rászorultaknak: a fűtés kérdése a földgázos városban még a harmincas-negyvenes években is nagy gondot jelentett, ui. az üzemeken és közintézményeken kívül a lakosság tartott a földgáztól, illetve a földgáz okozta gyakori robbanásoktól, emellett pedig igen kevesen engedhették meg maguknak, hogy a Dél-Erdélyből érkező metángázt a saját lakásukba is bevezessék.

A város hideg és meleg fürdővel is rendelkezett. Azt, hogy ebben a korban hány lakásban vagy családi házban volt hideg-meleg vizes fürdőszoba, nem tudni, tény azonban, hogy az ilyen fürdőszobák még Budapesten is ritkaságszámba mentek – a nagypolgárság is ekkoriban kezdte felfedezni ezt a kényelmet adó luxust. A város lakossága inkább köz- vagy gőzfürdőkbe járt, amelyeket a város bérlőknek adott ki. A zsidó lakosság több rituális fürdőt (ún. mikvét) működtetett (Mátyás király tér, Jókai utca); ezek egyaránt szolgáltak vallási és egészségügyi célokat. A hideg fürdő vagy strand természetesen a Maroshoz kötődött (Agyagási, Ritz), a meleg fürdő pedig a Maros közelében, a Malomárok (utóbb ún. turbinaárok) mentén, az Elba szigeten kapott helyet. Sok gondot okozott a város vezetésének, hogy a bérlők nem teljesítették vállalt feladataikat: például késlekedtek a kurrens javításokkal, de a fürdő vizére, minőségére, illetve a szolgáltatásra is gyakran volt panasz. A gőzfürdőben külön férfi és női napokat is bevezettek, a többség azonban otthon, lavórban mosakodott.

A közegészség védelmében a város köztisztasági vállalkozást is fenntartott. A városháza ebben az időszakban az utcák tisztítását a tanács beleegyezésével bérlőknek adta ki (ebbe a szeméthordás mellett az állati tetemek eltávolítása, az építkezési törmelék elhordása is beletartozott), és felügyelte a vizek (Maros, Poklos-patak) tisztaságát is. A vízellátás modern formáját – a csatornázás és a vezetékes vízhálózat kiterjesztésével – 1908-tól fektették le. Ennek a történetét Pál-Antal Sándor dolgozta fel néhány évvel ezelőtt. A város aszfaltozott utcáinak száma ekkor már meghaladta a százat; ez a későbbi évek folyamán komoly fejtörést okozott a szűkösebb költségvetéssel rendelkező városi tanácsnak, ui. sosem jutott elég pénz az aszfaltburkolat javítására, kátyúzásra, pótlásra. Mindemellett akadt néhány klasszikusan sáros, egészségtelen utca is; ezek lakói hasztalan ostromolták a

városvezetést, hogy legalább kövezzék le, töltsék fel kavicssal, esetleg porondozza az úttestet vagy a járdát. Ilyen utca volt a Tábor utca külső szakasza (utóbb Andrásy út), illetve a Kistemplomhoz közeli Alsó utca és a Belső-Kutas utca. A legelhanyagoltabb azonban a Kövesdomb volt, ami a legsúlyosabb nemtörődömség képét mutatta. Itt nagyrészt gyéren lakott, világítás és kövezet nélküli esetleges utcák húzódtak meg, szegényes viskókkal – ezek többnyire komoly járványgócoknak bizonyultak, akárcsak a domb aljában húzódó Sándor János és Wesselényi utcák. (Ha járvány tört ki, elsősorban a Sándor János utcai iskolában függesztették fel a tanítást, ugyanis ide a Domb, a Wesselényi és a Szántó utca környékének gyerekei jártak.) A nagy építőipari vállalkozók – pl. Csíszár Lajosék – lakótelepet képzeltek erre a területre, de ezekből a tervekből a háború miatt végül semmi sem lett.

Hogy a poros utcák öntözése megvalósulhasson, a kereskedőket arra kötelezték, hogy naponta locsolják fel az utcát a saját üzletük előtt. Emellett az évi költségvetésből pénzt különítettek el locsoló-masina beszerzésére is, végül azonban a megvásárolt masina nem vált be. A hó eltakarítása ugyancsak a háztulajdonosokra maradt: mindenkinek a saját portája előtti részt kellett tisztán tartania. Ennek elmulasztása büntetést vont maga után. A maláriaveszélyes, beépítetlen belső telkek problémáját ezzel szemben a város oldotta meg. Ezekben a főtértől nyugatra eső, Maros felőli telkeken, amelyek a főtér feltöltése nyomán alakultak ki, eleinte meggyűlt az esővíz és a hólé, azonban a város sietett feltölteni, illetve felparcellázva beépítés céljára eladni őket, így oldva meg a problémát.

Az orvosok és gyógyszerészek saját szakmai szervezetbe – megyei, városi – tömörültek, amely érdekvédelmi szervként is működött. Tagjai rendszeresen részt vettek hazai, házi szakmai tanácskozásokon, eseteket vitattak meg, és többen közülük – pl. Agyagássy Károly megyei főorvos, Turnowszky Mór, dr. Ziegler Károly – külföldi kongresszusokra is eljutottak. Az orvosok a politikai és a társadalmi életből is kivették a részüket, akár mint virilisták (Marosi Kálmán, Stein Lázár, Csiky Gergely és Hints Zoltán gyógyszerész), akár mint a városi tanács választott tagjai, de helyet foglalnak a bankok igazgatótanácsában is (dr. Knöpfler Vilmos éppenséggel bankot és szállodát alapított, ráadásul a város országgyűlési képviselője is volt a kiegyezés korában). A legkülönbözőbb humanitárius és segélyszervezetek működtetői, isko-

lák szegény tanulóinak istápolói között szintén megtaláljuk őket (pl. a Malbis Arunim, a zsidó iskola segélyszervezetét Turnowszky Mór alapította, és sokáig ennek elnöke is volt.) Dr. Nyerges Gábor magánklinikát alapított.

Az orvosok ebben a városban kivétel nélkül honi vagy külföldi egyetemeken kiállított diplomával, illetve külföldi vagy esetleg pesti, bécsi klinikákon végzett cselédkönyves évekkal is rendelkeztek. Hints Zoltán gyógyszerész, akinek Bernády más irányú közéleti elfoglaltságai miatt az *Aranyszarvas* patikát eladta, Erdélyben elsőként szerezte meg a gyógyszerész doktori fokozatot. Az orvosok és segédorvosok hivatalból diplomájukkal együtt elnyerték a doktori címet is. Az ápolók és nővérek ekkor még gyakran betanított férfiak és nők voltak, ugyanakkor a segédszemélyzet tagjai közül többen is rendelkeztek főiskolai tanulmányokkal, még ha nem is szereztek diplomát. Tudomásunk szerint az első világháború előtt Marosvásárhelyen nem tevékenykedett női orvos, holott a nők Budapesten, Kolozsvárott, Berlinben vagy Bécsben már a 19. század végén is felvételt nyertek az orvosi egyetemekre.

A világháború alatt dr. Schmidt Béla, dr. Malom Dezső és dr. Hints Elek igazgató-főorvos sebesült- és betegápolói tanfolyamokat szerveztek, amelyek révén önkéntes ápolók kerültek a sebtiben hadikórházzá alakított iskolákba. Közülük gr. Bissingen Ottónéról és leányáról kell megemlékeznünk, akik még a bolgár frontot is megjárták. A nagyobb állami intézmények ekkoriban már saját orvost is alkalmaztak. A katonai és rendőrorvosokon kívül Vásárhelyen orvosa volt a MÁV-nak, aki a Vásárhely–Marosludas szakaszt látta el, illetve a városi orvosok közül többen is teljesítettek iskolaorvosi szolgálatot.

A lakcímejegyzékek és hirdetések szerint az orvosi magánrendelők két utcát uraltak: a Szentgyörgy utcát (a kórház közelsége miatt) és Kossuth utcát. A többi belvárosi utcában vagy külsőbb kerületekben csak elvétve akadt egy-egy orvos, bár dr. Halász István például Ákosfalván dolgozott, falusi körorvosként. A gyógyszerárak rendre állandó éjjeli szolgálatot tartottak; ezt egymás közötti megállapodás alapján, a városháza koordinálását elfogadva látták el. Ennek eredményeként hetente más-más patika volt nyitva. A bérkocsisoknak – bár ők morgolódtak, tiltakoztak a városi tanács e rendelete ellen – a sürgős esetekhez kihívott orvosokat éjjel ingyen és bérmentve, esetleg csekély viteldíjért kellett fuvarozniuk. Kuruzslók, áldoktorok, javasasszonyok

időről időre feltűntek Marosvásárhelyen is, őket azonban a városi tanács és a rendőrség szerette a városon kívül tudni.

Történt kísérlet egy mentőegylet alapítására is.⁴ A feladatot korábban az Önkéntes Tűzoltó-Egylet látta el: ők szállították be a kórházba a sebesülteket, illetve a katasztrófák, tüzek, balesetek áldozatait is. Ekkoriban a betegszállításban még a lóvontatású járművek domináltak, a gépkocsik viszonylag ritkák voltak. Amint a távbeszélő készülékek megjelentek, az orvosok igyekeztek ilyet beszerezletni; ennek köszönhetően a kórháznak, az ügyeletnek is volt telefonja (a telefonszámok ekkor még egy- és kétjegyűek voltak). Egyházi segédlettel antialkoholista egyesület is létrejött, és Good Templar néven működött a városban antialkoholista szabadkőműves páholy is. Ebben a Bethlen Gábor szabadkőműves páholy tagjai – orvosok, papok, tanárok – játszottak vezető szerepet.

Az egészséges életmód elterjedéséhez nagyban hozzájárult a kezdődő sportmozgalom is: rendre alakultak a klubok (MSE, MTE) – labdarúgás, evezés, tenisz, tekézés, torna (szabadtéri és szertorna) és atlétika szakosztállyal, télen pedig a korcsolya jelentette a mozgást minden korosztály számára. A korcsolyapálya az Erzsébet ligetben működött. Végül egyre elterjedtebbé vált a természetjárás is: ez az az időszak, amikor a nagyközönség a Somostetőt felfedezi magának.

Az egészségvédelem területén a közkórház államosításával új fejezet kezdődött. A város nagy anyagi tehertől szabadult meg. Az egészségügyi kormányzat felügyelete és irányítása, illetve személyzeti politikája minden tekintetben szakszerűbbé tette a működést. Maga az államosítás hivatalosan 1901. november 11-ével lépett életbe, az átvétel pedig gyakorlatilag 1902. január elsejével zárult le.⁵ Ami a kórházakat illeti, a régi állami (vagyis államosított) Szentgyörgy utcai közkórházon kívül

---

4 Az 1901. szeptember 11-i tanácsülésen napirendre került a városi mentőegylet alapításának kérdése is, de az egy hét múlva tartott törvényhatósági közgyűlés elnapolta az alapítást későbbi időkre, megvárva a BM utasításait. 1911-ben ismét előkerült az Önkéntes Tűzoltó-Egylettől független mentőegylet szervezésének kérdése, azonban végül maradt a tűzoltósággal közös feladatvégzés. Sebestyén Mihály: *Időtár V/1. Pótlások, kiegészítések, javítások az Időtár I-II. kötetéhez*. Marosvásárhely, 2015, Mentor Kiadó, 51–52. p.; Sebestyén Mihály és Diamantstein Derzsi György: *Időtár V/3*. Marosvásárhely, 2019, Mentor könyvek, 528., 546. p.

5 Sebestyén Mihály: *Időtár V/2. 1900–1944*. Marosvásárhely, 2016, Mentor könyvek, 57. p.

a városban két katonai kórház is működött: a honvédkórház a Sándor János utcában, a Nagy vasútállomáson túl (ma a fertőző klinika egyik részlege), és a k. u. k. csapatkórház, vagyis a közös hadsereg kórháza az István király utcában (ma a Mihai Viteazul utcai ortopéd klinika). Ezeket a Hadügyminisztérium tartotta fenn, de a város építette meg, az ott dolgozó orvosok pedig magánbetegeket is fogadtak.

Marosvásárhely hamar kinőtte a régi kórházat, különösen hogy az az egész megyéből, sőt más megyékből is fogadott betegeket, ezért felmerült egy újabb kórház építésének igénye.⁶ A bővítések, a terjeszkedés, az újabb pavilonok nyitása nem bizonyul elégnék: ágy- és ápolószemélyzet hiányában a könnyebb betegeket sokszor kiadták otthoni ápolásra. 1913-ban a város megvásárolta a Kosárdombon Bürger Albert sörgyáros egyik ún. kölesföldjét, és oda tervezték felépíteni az új nagykórházat, ez azonban a tárgyalt korszakban nem valósult meg. Felépítésére még jó 20 évet kellett várni: a Belügyminisztérium sokszor ígérte, de soha nem folyósította a támogatást. Igaz, az első világháború alatt gondolni sem lehetett építkezésre, és nem valósult meg a sokszor kért járványkórház, elmeegógyintézet, kórbonctani létesítmény és a tbc-szanatórium sem, melyet a városon kívül, a Várhegyen terveztek megnyitni a Hatfaludy udvarházban. A betegek – amennyiben teheték – komolyabb bajaikkal Kolozsvárra vagy Budapestre feküdtek be, illetve az is előfordult, hogy a súlyosabb esetekhez az említett nagyvárosokból hívtak professzort, szakembert konzíliumra. Kórházaink általános és baleseti sebészeti, belgyógyászati, orr-fül-gege és szemészeti, szülészeti-nőgyógyászati, elmeegógyászati, valamint bőr- és nemi gyógyászati részlegekkel és kórtermekkel rendelkeztek. A katonakórház harctéri sebészeti feladatokat is ellátott, a bőr- és nemi gyógyászati részleg pedig hatósági/rendőrorvosi hivatalként is működött: bárát adott az utcalányoknak, ellenőrizte a mulatóhelyeket, lupanárokat⁷, illetve a piacok és üzletek élelmiszerkínálatát.

6 A huszadik század első, az államosítás előtti utolsó esztendőben a kórházba felvettek 1319 férfit és 834 nőt (összesen 2152 egyént). Az előző évből átjött – további ápolásra szorult – 75+47 személy, vagyis 122 beteg. Ápolást kapott 2274 beteg, ebből gyógyultan távozott 1652 (72, 8%), javultán hagyta el a kórházat 225, gyógyíthatatlan volt 115, meghalt 143 (6,1%). A kórházban visszamaradt az 1902-ik évre 139 fő. Az ápolási napok száma 55 809. Ebből egy betegre átlagban 24 és fél nap jutott. Végrehajtottak 569 műtétet, amelyből 149 súlyosabb eset volt. (A statisztikát dr. Marosi Kálmán volt igazgató főorvos állította össze.) *Időtár*, V/2. 63. p.

7 Jelentése: nyilvánosház, bordély.

Sebestyén Mihály: Marosvásárhely közegészségügye... 153

Fontos azonban leszögezni, hogy amennyiben nem volt megfelelő szakképesítésű orvos a városban, a részleg tulajdonképpen nem létezett. A kórház század eleji államosítását követően az orvosokat a minisztérium nevezte ki. A kezdő orvosok rendszerint bent laktak a kórházban, ők látták el legtöbbször az ügyeletet. Kísérlet történt a helyi bábaképzés meghonosítására is.

Végezetül e nagyon vázlatos bemutatásból nem maradhatnak ki a leggyakoribb megbetegedések sem: ezek a diftéria, a skarlát, a kanyaró és a mumpsz voltak – az utóbbi főleg a kiskorúaknál fordult elő gyakran, akárcsak a himlő különböző fajtái (bár ekkor már kötelezték a szülőket, hogy bizonyos védőoltásokat beadassanak gyermekeiknek). Nyáron a vérhas aratott, és fel-felbukkant a kolera is, amit rendszerint keletről és délről hurcoltak be. A felnőtt lakosság körében első helyen a tüdőbaj szerepelt, emellett pedig a tífusz, a nemi betegségek (bujakór), az ételmérgezés, az alultápláltság összes következményei, a szív- és érrendszeri megbetegedések, mozgásszervi bajok, aggkori bántalmak (reuma, köszvény), de gyakoriak voltak a munkabalesetek és a növekvő számú közlekedési balesetek, a depresszió, az alkoholizmus, és a halál okaként az öngyilkosság is. És a korszak végén megjelent a spanyolnátha...

Úton, 2019